

FORDOMME og STEREOTYPER

Der er ikke mange bøger inden for det socialpsykologiske felt, der gør socialpsykologien nyttig og nærværende for ikke-fagfolk. Den her gør – hedder det i anmeldelsen af Kuschel og Zands senest bog.

Rolf Kuschel og Faezeh Zand, der stod bag den fremragende "Ondskabens psykologi" (Frydenlund 2004), er på banen igen med "Fordomme og stereotyper".

Bogen indledes med et kapitel om kategorisering, forstået som "en gruppering af emner, der har en række elementer tilfælles og dermed også en lighed med hinanden". Det konstateres, at kategorisering er "én af de mest centrale dele af den menneskelige hjernes aktiviteter" og kategoriseringens funktioner forklares. Også erhvervslivets kategorisering af kunderne får et ord med på vejen.

Bogens to kernekapitler handler om stereotyper og fordomme. Stereotyper ses som "fælles sociale repræsentationer", og bogen gennemgår stereotyper inden for en lang række områder, fx alder, køn, etnicitet, handicaps, og stereotyper, som de kommer til udtryk i vittigheder, børnebøger, tegneserier og reklamer. Etniske vittigheder er således helt baseret på stereotyper: i det omfang de er sjove, er de det kun, hvis man kender de stereotyper, der ligger bag. I "skottevittigheder" kan skotter fx ikke udskiftes med nordmænd eller tyskere, uden at pointen helt går tabt.

Fordomme adskilles fra stereotyper ved at være holdninger og defineres i bogen som "vurderinger eller bedømmelser af emner, der først og fremmest er baseret på emnets indplacering i en bestemt kategori og de dertil knyttede stereotype opfattelser." Der gives eksempler på fordomme inden for områder som terapi (især med mennesker med en anden kulturel baggrund), videnskab, spisefordomme, og etniske fordomme. Der er en fin gennemgang af de vigtigste teorier vedrørende fordommes opståen og om reduktion af fordomme.

Det næste trin efter kategorisering, stereotyper og fordomme er logisk nok diskrimination. Her behandles blandt andet institutionel diskrimination, aldersdiskrimination og etnisk diskrimination.

Som det også er tilfældet i "Ondskabens psykologi", overlades sidste kapitel til andre forfattere (her Per og Ellen Schultz Jørgensen om "Den fordomsfulde rutsjebane") for en mere personligt præget perspektivering. De går nærmere ind på konsekvenserne af individualiseringen og informationssamfundet med særlig vægt på mediernes rolle og konkluderer, at informations-

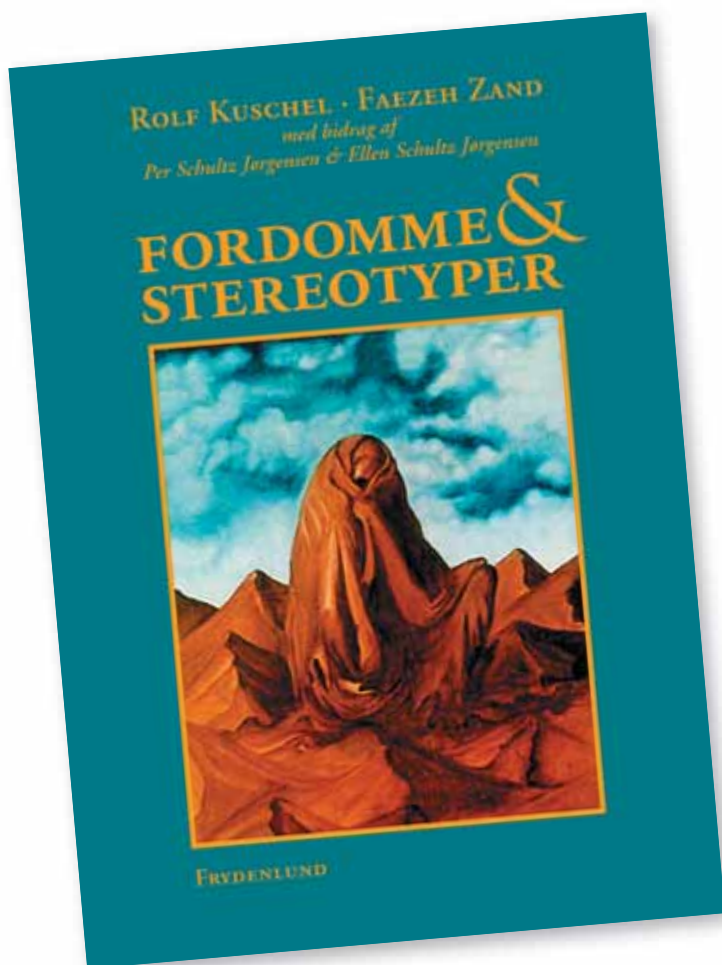
overflod, individualisering, kommunikationshurtighed og it-teknologi får os til at prioritere forkortelsen frem for fordybelsen, hvilket igen fører til en større tilbøjelighed til generaliseringer og stereotyper. Vor tid er således ikke mindre fordomsfuld end tidligere tider, og man kan med Stanislaw Jerzy Lec spørge, om man kan kalde det fremskridt, hvis en kannibal begynder at spise med kniv og gaffel?

Den store pegepind

Bogens styrker er forfatterens mestring af den vanskelige kunst at popularisere uden at give køb på fagligheden. Den får forbavsende mange nuancer med, bl.a. om kulturelle forskelle, og forholder sig samtidig kritisk over de undersøgelser, der refereres.

Teorier, undersøgelser og utallige praktiske, dagligdags eksempler og erfaringer blandes og belyser hinanden på udmærket vis. Det gør bogen ganske underholdende at læse og det åndelige slægtskab med Franz From fornægter sig ikke – han ville have elsket både denne og forgængeren.

Bogens hovedbudskab – at advare mod stereotypisering, fordomme og

Bogdata:

Rolf Kuschel & Faezeh Zand, med bidrag af Per Schultz Jørgensen og Ellen Schultz Jørgensen: "Fordomme og stereotyper". Frydenlund, 2007. 216 sider. 249 kr.

diskrimination – slås fast så mange gange, at selv den mest tungnemme må fatte det, og en af de få indvendinger mod bogen er da også, at forfatterne bruger den meget store pegepind, som en lidt mere hårdhændet redigering kunne have gjort mindre iøjnefaldende. Piet Heins gruk om "Fårene og bukkene" kunne have stået som indledning:

*At lave en primitiv filosofi
med båse, som menneskene inddeles i,
er en fejl, hvoraf alle folk lider.
Men vi er nogen stykker,
som kun kan forstå
Én måde at inddele menneskene på:
Man skal dele dem i individer*

Hvor svært det kan være at undgå generaliseringer, demonstrerer forfatterne da også selv et par steder, fx når det om handicappede hedder, at "netop disse mennesker ofte har en utrolig stærk udstråling" (p. 52). Og så ville en ekstra omgang korrekturlæsning bl.a. have sparet læseren for at se den amerikanske præsident omtalt som "George W. Busch" og andre sproglige fejl, der irriterer pedanter.

Kurt Lewin har engang advaret: "never confuse the map with the landscape". Kuschel og Zand viser med deres bøger, at det kan være nyttigt med et kort, når man bevæger sig rundt i landskabet.

Der er ikke mange bøger inden for

det socialpsykologiske felt, der gør socialpsykologien nyttig og nærværende for ikke-fagfolk. Den her gør, og den kan anbefales bredt til professionelle inden for social- og sundhedsområdet, til undervisere i psykologi, kursusvirksomhed for mennesker, der skal arbejde i andre kulturer, mediefolk, politifolk, politikere og mange flere.

John Rosenstock